

Het blijft toch je familie

In het artikel "Het blijft toch je familie" van 22 februari, wordt het onderzoek naar familiebanden van de socioloog van Gaalen besproken. Hoewel ik mij in grote lijnen kan vinden in hetgeen daar beschreven staat, wil ik toch een paar nuanceringen en aanvullingen aanbrengen, die mijnsinziens noodzakelijk zijn voor een goed verstaan van de thematiek. Van Gaalen noemt de conclusie die zijn onderzoek oplevert een verrassend resultaat. Die conclusie is, dat ondanks de snelle tijd waarin wij leven en de ver doorgevoerde individualisering mensen toch veel waarde blijven hechten aan het onderhouden van familiebanden. Zo verrassend is deze conclusie echter niet. In de afgelopen decennia hebben onderzoek en praktijkervaring van o.a. de amerikaans-hongaarse psychiater en systeemtherapeut Ivan Boszormenyi-Nagy en vele anderen die zijn contextueel gedachtegoed hebben uitgewerkt ons geleerd, dat loyaliteit de belangrijkste drijfveer is in relaties tussen familieleden, met name tussen ouders en kinderen. Sterker nog dat deze loyaliteit medebepalend is voor hoe mensen leven, voor de keuzen die zij maken en hoe zij met anderen omgaan.

De systeemtherapeut Wouda geeft in het artikel socio-biologische verklaringen voor het bestaan van deze primaire loyaliteit: veiligheid, de zorgband, het instandhouden van de soort. Voor van Gaalen zijn plichten (normen) en liefde (dienstbaarheid) de verklarende grond. Zeker zal dit allemaal meespelen, maar de belangrijkste reden is toch wel dat wij er **zijn**, dankzij onze ouders. Wij zijn loyaal aan onze ouders omdat wij van hen het leven ontvangen hebben. Dit geeft het kind het existentiële recht de ouders hiervoor terug te geven. Dat doet het (vooral volwassen) kind door zorg en verantwoordelijkheid op zich te nemen en daardoor betrouwbaar te zijn. Niet de dienstbaarheid en de geleerde normen vormen de basis voor onze loyaliteit jegens onze ouders, maar omgekeerd de loyaliteit die met ons bestaan gegeven is maakt ons verantwoordelijk en zorgzaam voor onze ouders.

Als er op langere termijn een zekere balans is ontstaan tussen wat wij van onze ouders ontvangen hebben en wat wij als kinderen hebben kunnen geven, is er niet alleen sprake van een gezonde relatie, maar vormt dat ook een goede basis voor onze relatie met anderen. Kinderen hebben recht op zorg, aandacht, veiligheid, maar ook op erkenning van hun inzet. Als zij dat om wat voor reden dan ook hebben moeten ontberen, zie je de gevolgen daarvan terug in hun latere leven. Datgene waar kinderen recht op hebben, maar niet ontvangen hebben wordt als een onvereffende rekening op onschuldige anderen verhaald. Dat kunnen de eigen kinderen zijn, de partner maar ook anonieme slachtoffers in de samenleving. De loyaliteit van onze partner moeten wij verdienen door verantwoordelijkheid en zorg op ons te nemen, ten aanzien van onze ouders is echter de loyaliteit met het (ontvangen) leven gegeven. Dat maakt die loyaliteit zo onverbreekelijk en onoverdraagbaar. Waar die loyaliteit wordt ontkend of ontkracht zal dat altijd problemen opleveren. Problemen in het eigen leven, maar ook in relatie tot eigen kinderen. Het lijkt erop dat Wouda van mening is dat je in sommige gevallen moet vechten om van je loyaliteit af te komen? Ik denk niet dat dát kan en ook niet mag. Wél dat mensen mogen evolueren naar meer gezonde en volwassen vormen van loyaliteit, waarbij het eigen belang én het belang van de ander in evenwicht zijn. Soms kan het nodig zijn, dat men tijdelijk wat afstand van elkaar neemt, maar altijd met het doel tot meer gezonde en volwassen verhoudingen te komen.

Terecht wijst Wouda erop dat kinderen heel ver kunnen gaan in hun loyaliteit, zonder dat ouders overigens zich daarvan altijd bewust zijn. Een kind wil van nature geven aan zijn ouder(s). Soms is het kind zelfs bereid de ouderrol op zich te nemen, als de ouder zelf daartoe voor langere of korte tijd niet in staat is. Voor jonge kinderen kan dat schadelijk zijn voor hun ontwikkeling en voor hun verdere leven als zij té lang die zorgrol op zich moeten nemen en als hun inspanningen niet gezien en erkend worden. In het beste geval worden zij later zorgverleners, die zelf moeilijk kunnen ontvangen. Maar het gevaar is ook groot dat anderen de tol van de gemiste erkenning moeten betalen.

Bij volwassen kinderen zie je vaak dat de loyaliteit jegens hun ouders 'ondergronds' gaat als ze verhinderd worden daar openlijk uiting aan te geven, bijvoorbeeld onder druk van hun partner.

Terecht wordt in het artikel gewezen op de schadelijke gevolgen van loyaliteitsconflicten na een scheiding, maar ik mis de gevolgen voor de relatie met de ouders. Een kind kan nooit kiezen; het blijft aan beide ouders loyaal en wil aan beide ouders geven en van hen ontvangen. Als de ene ouder de andere zwart maakt of het kind oplegt dat het niet loyaal mag zijn naar de andere ouder raakt het kind gespleten. Zijn loyaliteit naar de andere ouder zal

ondergronds gaan. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten door de verbiedende ouder dwars te zitten, te gaan studeren wat de andere ouder studeerde of onverschillig te zijn t.a.v. één van de ouders. Het belemmert altijd een evenwichtige uitgroei van de persoonlijkheid. De ouder die het contact van het kind met een andere ouder verbiedt, bemoeilijkt of zich negatief uitlaat over de andere ouder loopt zelf het gevaar uiteindelijk het contact met het kind te verliezen. Immers loyaliteit van kinderen naar hun ouders –en omgekeerd- laat zich niet verbieden omdat het met het bestaan gegeven is.

Drs W.v.d.Wouw
contextueel therapeut & geestelijk verzorger